

vormingsbrochure

toerisme
vlaanderen

Klimaatverandering en toerisme

Klimaatverandering en toerisme

Deze brochure wordt uitgegeven door Toerisme Vlaanderen en kan gratis worden gedownload van onze website www.toerismevlaanderen.be.

De redactie streeft naar betrouwbaarheid van de gepubliceerde informatie, waarvoor ze echter niet aansprakelijk kan worden gesteld.

Verantwoordelijke uitgever
Toerisme Vlaanderen, Grasmarkt 61, 1000 Brussel

© 2008 Toerisme Vlaanderen

Voor het gebruik van de teksten uit deze publicatie is voorafgaande toestemming van de verantwoordelijke uitgever noodzakelijk.

Depot: D/2008/5635/14

•	In het nieuws	blz.3
•	Een medaille met twee kanten	blz.4
•	Het klimaat wijzigt	blz.5
•	Effecten in Europa	blz.6
•	Toename van extreme weersomstandigheden	blz.6
•	Aanpassen is nodig	blz.7
•	Verre toekomst	blz.8
•	Voorspellingen	blz.9
•	Klimaatverandering en toerisme in Vlaanderen	blz.11
•	Verre bestemmingen	blz.12
•	Aandeel toeristische sector	blz.13
•	Bekommernissen van toeristische ondernemers	blz.14
•	Verre vluchten komen onder druk	blz.16
•	Afkopen van klimaatzonden	blz.17
•	Op weg naar een koolstofarme economie	blz.18
•	Op zoek naar goede voorbeelden	blz.19
•	Vlaams klimaatbeleid en klimaatconferentie	blz.21
•	Er komt een vervolg op Kyoto	blz.22
•	Quotes from Bali	blz.23
•	Algemene conclusie	blz.24
•	Interessante websites	blz.25
•	Literatuur	blz.26
•	Colofon	blz.26

In het nieuws

Dit is een greep uit de krantenkoppen die op enkele dagen tijd in de Vlaamse pers te lezen waren. Er is waarschijnlijk geen enkel thema dat op zo'n korte tijd wereldwijd zo veel aandacht heeft gekregen, krijgt en ... ongetwijfeld nog zal krijgen als de klimaatverandering.

Gevolgen van klimaatopwarming riskeren onomkeerbaar te zijn

Veggedag tegen opwarming aarde

Klimaatonderhandelingen = regeringsonderhandelingen?

Belgische zonnecellenmaker wil wereldspeler worden

Rudd geeft voorrang aan klimaatzorg

Sarkozy vraagt China zorg om milieu

Enfinity investeert 1,2 miljard in zonne-energie

Irak en klimaatverandering kunnen Australische premier de kop kosten

Klimaatverandering treft armen

Guyana stelt 'doorbraak in strijd tegen opwarming' voor

Klimaatverandering bedreigt ook Vlaamse natuur

Energielening betaalt zichzelf terug

VN-Ontwikkelingsrapport vraagt drastische actie tegen opwarming aarde

NIEUW RECORD IN CO2 UITSTOOT

Al Gore heeft met 'An Inconvenient Truth' het thema onuitwisbaar op de politieke agenda gezet en het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) leverde de zo goed als onbetwistbare wetenschappelijke feiten en cijfers.

Ze kregen er dan ook de Nobelprijs voor de Vrede voor.

We moeten ons geen enkele illusie maken: de verandering van ons klimaat zal ook de volgende weken, maanden en jaren nog steeds heel sterk in het middelpunt van de belangstelling blijven staan.

Het zal in steeds sterkere mate ons eigen leven en onze eigen keuzes bepalen.

En ook de toeristische sector zal niet ontsnappen aan de impact van de klimaatverandering.

Een medaille met twee kanten

We kunnen de klimaatwijziging als een medaille met twee kanten bekijken.

Er is de invloed van de klimaatverandering op het toerisme, bijvoorbeeld op de toekomstige keuze van vakantiebestemmingen.

Maar er is ook de invloed van het toerisme op de uitstoot van broeikasgassen.

In deze brochure gaan we de toeristische sector NIET als een zondebok beschouwen.

Maar we kunnen evenmin rustig verder blijven verder doen alsof er helemaal niets aan de hand is.

We kunnen al beginnen met enkele vragen te stellen.

In eerste instantie: wat betekent die klimaatverandering voor het toerisme?

In eigen land, in Europa en verder weg?

Zijn er effecten te verwachten, op korte of alleen op lange(re) termijn?

Zijn dat vooral of louter negatieve gevolgen, of zitten er voor ons misschien ook positieve kanten aan?

Moeten we ons toeristisch aanbod gaan aanpassen of wijzigen?

Toerisme kan niet alleen bekeken worden als een sector die de gevolgen van de klimaatwijziging zal ondergaan. Bij toeristische activiteiten wordt ook energie gebruikt: of het nu gaat over de verplaatsing naar de toeristische bestemming of bij de uitbating van de toeristische infrastructuur. Zo kunnen we toerisme ook benaderen als een van de oorzaken van klimaatwijziging, als een van de bronnen van de uitstoot van koolstofdioxide.

Dan moeten we kijken naar de eigen verantwoordelijkheid en naar de mogelijkheden om het aandeel van de toeristische sector bij de opwarming van de aarde terug te dringen.

Ook daar zijn heel wat vragen mogelijk.

Hoe groot is die bijdrage van de toeristische sector?

Wat kan of moet een ondernemer in de toeristische sector doen?

Liggen ondernemers in deze sector er wel van wakker?

In deze bijdrage bekijken we beide kanten van de medaille en proberen we antwoorden te vinden op deze vragen.

Het klimaat wijzigt

Wat zijn de actuele feiten en cijfers?

Het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), het klimaatpanel van de Verenigde Naties, stelde op 17 november 2007 in Valencia haar 'Synthesis Report' (of zeg maar samenvattend rapport) voor aan de wereld. In dit rapport staan heel wat opmerkelijke vaststellingen. We geven heel in het kort de hoofdlijnen aan.

De opwarming van ons klimaat is in historische tijden nog nooit zo sterk geweest en wordt bevestigd door de toename van de gemiddelde temperatuur van de lucht en van de oceanen, het wereldwijd smelten van sneeuw en ijs en een stijging van het gemiddelde zeepeil.

Elf van de twaalf jaren van 1995 tot 2006 horen tot de twaalf warmste jaren die sinds 1850 zijn geregistreerd. De temperatuur stijgt sneller boven land en in de regio's die op hogere breedtegraden liggen. De gemiddelde temperatuur op het noordelijk halfrond tijdens de tweede helft van de twintigste eeuw is waarschijnlijk de hoogste van de voorbije 1300 jaar.

Sinds 1961 stijgt het zeepeil met gemiddeld 1,8 mm per jaar; sinds 1993 is de stijging opgelopen tot gemiddeld 3,1 mm per jaar.

De verandering van het klimaat is volgens IPCC 'zeer waarschijnlijk' (*alle uitspraken worden in dit rapport wetenschappelijk weergegeven in een mate van 'zekerheid'*) veroorzaakt door de verhoogde uitstoot van door menselijke activiteiten veroorzaakte broeikasgassen.

Het is zeer waarschijnlijk dat zelfs bij aangepast beleid de uitstoot van broeikasgassen zal blijven stijgen gedurende de volgende tientallen jaren. Als resultaat zal het klimaat verder opwarmen en de veranderingen in de eenentwintigste eeuw zullen zeer waarschijnlijk groter zijn dan in de voorbije eeuw. In de verschillende scenario's stijgt de gemiddelde temperatuur tegen het einde van deze eeuw met minstens 1,8 tot maximaal 4,0 graden Celsius.

Het zeewaterpeil stijgt in dezelfde periode van minstens 18 - 38 centimeter tot maximaal 26 - 59 centimeter. Het IPCC berekende op basis van een reeks simulaties dat we, om een kritische verhoging van de oppervlaktetemperatuur van de aarde met meer dan 2 tot 2,4 graden Celsius te voorkomen, de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen tegen 2050 met 50 tot 85 procent moeten terugdringen.

In oktober 2007 verscheen het VN-rapport GEO 4 dat stelt dat we nog slechts 10 jaar hebben om het tij te keren, anders zullen we worden geconfronteerd met onherstelbare milieuschade.

Effecten in Europa

Als we gaan kijken naar de effecten in Europa dan zijn de verwachtingen als volgt:

1. Op het vlak van beschikbaarheid van natuurlijke hulpbronnen zullen de verschillen in Europa gaan toenemen. Bij de negatieve effecten horen meer vloedgolven, meer overstromingen en een sterkere erosie in kustgebieden.
2. In berggebieden smelten gletsjers af, is er sprake van minder sneeuwbedekking in de winter (en dus minder mogelijkheden voor wintersporten) en verdwijnen er veel soorten.
3. In Zuid-Europa zal de klimaatwijziging de weers- en levensomstandigheden verslechteren. Vooral gebieden die nu al kwetsbaar zijn kunnen vaker getroffen worden door hittegolven en droogte. De beschikbaarheid van water zal afnemen, de mogelijkheden voor opwekking van elektriciteit door waterkracht zullen verminderen, landbouwopbrengsten zullen dalen en het aantal toeristen zal afnemen in de zomer.
4. De toename van hittegolven zal ook de gezondheidsrisico's (gepaard met overdreven hitte) doen stijgen en de frequentie van bosbranden neemt toe.

Toename van extreme weersomstandigheden

Het IPCC voorspelt ook dat de frequentie en de intensiteit van extreme weersomstandigheden zullen toenemen.

Zo is er voor het grootste deel van de continenten sprake van:

1. Minder koude dagen en nachten en meer hete dagen en warme nachten.
2. Toename van hittegolven.
3. Toename van hevige neerslag.
4. Een grotere oppervlakte die getroffen wordt door droogte.
5. Toename van hevige tropische stormen.
6. Meer kans op een extreem hoog zeewaterpeil.

Niet alleen smeltende gletsjers en afsmeltend poolijs laten zien dat het klimaat warmer wordt. Ook de rand van de tropische klimaatzone verschuift van de evenaar weg, zowel naar het noorden als het zuiden. De afgelopen 25 jaar zijn de tropen zo'n 2,5 breedtegraden of 300 kilometer uitgedijd. Dat gebeurt (veel) sneller dan wat vele klimaatmodellen voorspellen.

De uitbreiding van de tropen kan zeer grote gevolgen hebben. Gebieden bij de Middellandse Zee, in Mexico en het zuiden van de Verenigde Staten, Australië, Zuid-Afrika en Zuid-Amerika, die nu al kampen met droogte, zouden nog veel droger kunnen worden.

Een groter deel van onze planeet zou geteisterd worden door orkanen en ook zeeën zouden beïnvloed kunnen worden. Wat wetenschappers vooral vermeldt is dat de realiteit de gebruikte klimaatmodellen voorbij steekt. Dat belooft niet zo veel goeds voor de snelheid waarmee voorspelde effecten van klimaatverandering kunnen optreden.

Aanpassen is nodig

Er zijn volgens het IPCC heel wat mogelijkheden om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen en om zo te effecten te milderen.

Tegelijk zullen heel wat sectoren zich (moeten) aanpassen aan gewijzigde omstandigheden.

Met name voor de toeristische sector is er sprake van:

- veranderingen in het aanbod, bijvoorbeeld verschuivingen van skipistes naar hoger gelegen berggebieden of gebruik van kunstsneeuw;
- noodzaak aan een betere en meer geïntegreerde planning (bijvoorbeeld aanknopen met en verbeteren van aanbod openbaar vervoer); gebruik van premies om over te schakelen om energiebesparende maatregelen of de betaling van extra taksen voor energiegebruik;
- bedenken en vermarkten van nieuwe concepten en aantrekkelijke bestemmingen; betrekken van andere belangengroepen bij nieuwe initiatieven, ...

Het IPCC zegt meer in detail dat toerisme (en bijvoorbeeld de keuze van een vakantiebestemming) zeer sterk wordt beïnvloed door de weersomstandigheden en dat geldt zowel voor het thuisland waaruit toeristen vertrekken als voor de bestemming die ze opzoeken. Een wijziging van het klimaat zal dus zeker een impact hebben op vraag en aanbod van (zomer)vakanties.

In een scenario waar de gemiddelde temperatuur toeneemt met 1 graad Celsius zal er een geleidelijke verschuiving optreden van toeristische bestemmingen naar het noorden van toeristen uit West- en Noord-Europa, die de zon en het strand opzoeken. Ook koelere berggebieden in Frankrijk, Italië en Spanje profiteren van de verschuiving in zomerse vakantiebestemmingen. Hogere zomertemperaturen kunnen leiden tot minder toerisme in het Middellandse Zeegebied in de zomerperiode, maar eventueel wel een toename van het toerisme in de lente en de herfst. Er wordt verwacht dat landen als Griekenland en Spanje tegen 2030 een verlenging en aftopping zullen kennen van hun toeristisch seizoen.

Door een spreiding van de bezetting zal de vraag naar energie en water in deze landen ook meer gespreid zijn.

Meer noordelijke landen, zoals de Baltische staten, die minder koud zullen worden, kunnen meer geschikt worden als vakantiebestemming.

De skibestemmingen in Europa zullen waarschijnlijk geconfronteerd worden met minder sneeuwval, vooral bij het begin en het einde van het skiseizoen.

Onderzoek wees uit dat een gemiddelde temperatuurstijging van 1 graad Celsius in de Oostenrijkse Alpen op de meest 'gevoelige' hoogten van 600 meter in de winter en 1400 meter in de lente (zonder aanmaak van kunstmatige sneeuw) zou leiden tot een inkrimping van het skiseizoen met vier weken in de winter en zes weken in de lente. Als de gemiddelde temperatuur stijgt met 2 graden Celsius (zonder verandering in de neerslag) zou er in de Zwitserse Alpen per jaar 50 dagen minder sneeuw liggen.

Verre toekomst

Bas Amelung is onderzoeker bij het International Centre for Integrated Assessment and Sustainable Development (ICIS) van de Universiteit van Maastricht. Zijn onderzoek spitst zich toe op grote trends in het toerisme en de effecten van de klimaatverandering op het toerisme.

Hij bracht onder andere in kaart hoe aantrekkelijk een regio in Europa was en zal zijn voor het toerisme. Daarbij wordt de zogeheten 'Tourisme Climate Index' gebruikt.

Dat gebeurde door gebruik van negen weertypes waarvan 7 aantrekkelijk zijn voor toeristische activiteiten. Er wordt eerst gekeken naar de frequentie van voorkomen (in termen van aantal dagen per jaar of per zomer) van deze negen weertypes in een periode van 1961 tot 1990 ('the seventies') in heel Europa.

Dan worden verschillende klimaatscenario's geanalyseerd waarbij opnieuw de frequentie (aantal dagen) wordt bekeken van deze weertypes zoals die zouden voorkomen in een periode in de toekomst (2071-2100). Daaruit blijkt dat (zeker in de zomer) het aantal ongunstige dagen in Zuid-Europa sterk toeneemt (wegens te heet) en het aantal gunstige dagen in Noordwest-Europa (sterk) toeneemt.

Zeker in de tweede helft van onze eeuw zou het oosten van de Middellandse zee (bijvoorbeeld Kreta) in de zomer veel erg hete en dus toeristisch ongeschikte dagen tellen.

Dat toeristische ondernemers in Nederland nu al zouden wakker liggen van de effecten van klimaatverandering lijkt Bas Amelung sterk overdreven.

Bas Amelung: "In de toeristische sector zijn er veel kleine en middelgrote ondernemingen actief. Hun bekommernissen zijn vooral gericht op de zeer korte termijn. Sociaal-economische factoren spelen dan ook een veel grotere rol bij beslissingen. Het ziet er naar uit dat het effect van klimaatverandering op bijvoorbeeld het aantal overnachtingen van toeristen in Nederland en België zelfs eerder positief zal zijn. Voor de effecten op het toerisme moeten we goed beseffen dat 90 % van de Europeanen voor hun vakantie in Europa blijven."

Voorspellingen

Nederland

In Nederland werd in het kader van het Nationaal Onderzoek Programma mondiale luchtverontreiniging en klimaatverandering (NOP-klimaat) een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke gevolgen van klimaatverandering voor de Nederlandse samenleving.

Een conclusie van dit onderzoek was dat een klimaatverandering het toerisme in Nederland waarschijnlijk zal doen toenemen, vooral door de warmere zomers. Meer Nederlanders zullen ervoor kiezen de zomervakantie in eigen land door te brengen en Nederland wordt ook aantrekkelijker voor buitenlandse bezoekers. Gecombineerd met de tendens naar een actievere vrijetijdsbesteding zal dit de vraag naar recreatiemogelijkheden buitenshuis doen toenemen.

De gevolgen van klimaatverandering voor de kuststreek zijn tweeledig. Aan de ene kant zal ook de kust profiteren van de grotere belangstelling voor vrijetijdsbesteding in de open lucht, maar aan de andere kant is de kustregio kwetsbaar voor een stijging van de zeespiegel en een grotere kans op zware stormen.

Er zijn nog veel onzekerheden over de mogelijke effecten op toerisme en recreatie. Toch kunnen enkele aanbevelingen worden gedaan.

Ten eerste lijkt het verstandig nieuwe toeristische infrastructuur en faciliteiten niet te dicht bij de kust te bouwen. Verder lijkt het ook aangewezen te zorgen voor een voldoende gevarieerd toeristisch en recreatief aanbod. Tenslotte kan worden ingespeeld op de verwachte groei van de recreatieve activiteit in de buitenlucht door te zorgen voor voldoende beschikbaarheid van gebieden die geschikt zijn voor toeristisch of recreatief (mede)gebruik.

Wellicht zal de angst voor een te hoge dosis aan schadelijke UV-straling een geleidelijke verschuiving veroorzaken van strandtoerisme naar andere vormen van vrijetijdsbesteding. Ook deze ontwikkeling zou gunstig voor Nederland kunnen aanpakken, door het tamelijk brede pakket aan mogelijkheden: cultuur, grote steden, watersport, aanwezigheid van bos- en heidegebieden. Het is belangrijk dat men zich realiseert dat toerisme en recreatie sterk onder invloed staan van technologische, sociale en economische veranderingen, die ongetwijfeld zwaarder doorwegen dan de invloed van klimaatverandering. Toch zou men nu ook met die klimaatverandering rekening moeten gaan houden.

Verenigd Koninkrijk

Onderzoekers voorspellen dat het klimaat in het Verenigd Koninkrijk warmer zal worden, met vaker hogere temperaturen in de zomer en mildere winters. In de winter zal het ook meer gaan regenen met hevige buien.

Een positief effect op de gezondheid is dat er met die mildere winters minder overlijdens zullen voorkomen die door (streng) koude worden beïnvloed. Aan de andere kant is het ook mogelijk dat bacteriën die anders door de koude gedood zouden worden niet langer verdwijnen maar zich veel breder kunnen verspreiden.

Vaker voorkomende hittegolven kunnen dan weer het aantal overlijdens onder invloed van te hoge temperaturen doen stijgen. De blootstelling aan hogere dosissen UV-straling zal het aantal gevallen van huidkanker en van katarakt doen stijgen. Warmere zomers kunnen ook het aantal voedselvergiftigingen doen stijgen.

De wereldwijde stijging van de temperatuur kan betekenen dat ziekten en hun dragers zich verspreiden in regio's die vroeger te koud waren voor hun overleving. Zo zou een milde vorm van malaria enkele maanden per jaar opnieuw endemisch kunnen worden in sommige delen van het Verenigd Koninkrijk. Andere ziekten als de ziekte van Lyme, cholera, dengue en gele koorts zouden zich ook sterker kunnen verspreiden, ook in gebieden waar die vroeger niet voorkwamen.

België

Het Koninklijk Meteorologisch Instituut (KMI) werkt aan een rapport dat voorspelt hoe het weer bij ons in de loop van deze eeuw zal wijzigen. Dit rapport zou begin 2008 moeten verschijnen.

In 'De Morgen' van 24 oktober 2007 licht klimatoloog Luc De Bontridder al een tip van de sluier op.

De belangrijkste tendensen voor het weer in ons land, onder invloed van de klimaatverandering, zouden zijn:

1. Minder sneeuw en vorst
2. Minder stormen
3. Een stijging van de zeespiegel, met circa 40 centimeter in het meest waarschijnlijke scenario, tegen het einde van deze eeuw.
4. Meer hete, droge zomers.
5. Nattere winters.

Klimaatverandering en toerisme in Vlaanderen

Voor de toeristische sector in Vlaanderen tekent zich een trend af dat - paradoxaal genoeg - de klimaatverandering eerder positieve effecten zal hebben. Het aantal 'mooie' en dus toeristisch interessante dagen zou stijgen. Het toeristisch seizoen zou ook bij ons eerder langer kunnen worden.

In Zuid-Europa kan vooral de zomerperiode onaangenaam (wegens te heet) worden, wat het aantrekkelijker maakt voor toeristen om in meer noordelijke regio's een zomervakantie te nemen.

We moeten ook nog niet onmiddellijk gaan vrezen dat Brugge aan de kust gaat liggen: de zeespiegelstijging blijft in het (voorlopig) meest plausibele scenario beperkt tot circa 40 centimeter tegen het einde van deze eeuw. Dat zou wel aanleiding kunnen geven tot een sterkere erosie (wegspoelen en afslag) van strand en duinen.

In Zuid-Europa zal de zomerpiek waarschijnlijk afgetopt worden en zouden de meer aantrekkelijke perioden voor vakantie naar lente en herfst kunnen verschuiven.

In de winterperiode zou het aantal sneeuwdagen in West-Europa en in de Alpen vrij sterk kunnen dalen. Vooral lager gelegen skipistes zullen negatieve effecten ondervinden van een verminderd sneeuwaanbod.

Verre bestemmingen

Toeristen gaan niet alleen op reis naar bestemmingen in Europa, maar zoeken ook steeds vaker 'exotische' oorden op. Waar de gevolgen van de klimaatverandering voor ons nog lijken mee te vallen, zal dit echter op vele plaatsen van onze planeet helemaal anders zijn.

Ook hier geldt eens te meer dat de meest kwetsbare regio's met de armste mensen ook vaak het sterkst de negatieve effecten van die klimaatverandering zullen ondervinden.

Voorbeelden zijn de hogere kansen op droogte in delen van Afrika of meer risico's op overstromingen in de grote delta's in Zuid-Oost-Azië. Die arme landen hebben ook heel weinig middelen en mogelijkheden om de negatieve effecten te milderen.

Die negatieve effecten (denk maar aan droogte, waterschaarste, hittegolven, bosbranden, orkanen, tropische stormen, hogere risico's op ziekte...) kunnen ook een (grote) invloed hebben op de keuze van verre vakantiebestemmingen. Toeristen zijn meestal erg flexibel om hun keuze aan te passen. Vele andere politieke en sociaal-economische factoren spelen een grote rol bij de vakantiekeuze; denk maar aan terroristische aanslagen of de (tijdelijke) impact van de tsunami. Voor ontwikkelingslanden dreigen de nadelige effecten van de klimaatverandering in ieder geval dubbel negatief uit te draaien: toeristen en dus een belangrijke bron van inkomsten blijven dan ook weg.

"De mondiale uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen moet binnen 10 à 15 jaar drastisch afnemen, willen we een toename van hittegolven, droogtes, overstromingen en stormen voorkomen", aldus een wetenschapper van het 'Climate Change Research Centre' uit Sydney.

"De klimaatverandering is volop aan de gang en we hebben geen tijd te verliezen", zegt professor Richard Somerville van het Scripps Institute of Oceanography in San Diego.

Aandeel toeristische sector

Het begint overduidelijk te worden dat het drastisch terugdringen van de CO₂- uitstoot dringend en absoluut noodzakelijk is. Om een en ander in een juiste context te plaatsen is het goed om het aandeel van de toeristische sector even in kaart te brengen. Volgens de actueel best beschikbare ramingen zou de toeristische sector wereldwijd verantwoordelijk zijn voor zo'n 5 % van de totale uitstoot van broeikasgassen. Daarvan wordt 75 % veroorzaakt door transport, 21 % door accommodatie en 4 % door activiteiten. Alleen al vliegtuigreizen zijn goed voor 40 % van de totale uitstoot van broeikasgassen in de toeristische sector.

Bij een jaarlijkse groei van 4 % van het internationale toerisme en bij een 'business as usual' scenario zou - volgens de World Tourism Organization (UNWTO) - de CO₂- uitstoot tegen 2035 met 152 % groeien. Dat betekent dat de toeristische industrie onevenredig veel zou bijdragen tot de stijging van de CO₂-uitstoot. Het is dus erg belangrijk om binnen het kader van de (sterke) groei van het internationale toerisme zware inspanningen te doen om de stijging van die uitstoot af te remmen.

Als de toeristische sector maximaal gebruik zou maken van een combinatie van technologische verbeteringen in alle transportmodi (bijvoorbeeld meer zuinige vliegtuigen, bussen en auto's), energiebesparing in de accommodatie en bij activiteiten, gecombineerd met een optimale combinatie van transport- en vervoerssystemen, een verschuiving naar meer dichtbij gelegen bestemmingen en langere verblijftijden dan zou dit tegen 2035 kunnen resulteren in een reductie van 68 % van de broeikasgassen vergeleken met het 'business as usual' scenario. Maar daar zijn dus echt zware inspanningen voor nodig.

Het is dus noodzakelijk dat ook de toeristische sector zelf haar eigen verantwoordelijkheid opneemt en maatregelen neemt om de uitstoot van CO₂ terug te dringen.

Er is en blijft echter een (groot) verschil tussen milieubewustzijn (we weten en beseffen het wel) en milieubewust handelen (maar we doen er niet veel aan). Zelfs als we ons goed bewust zijn van de problemen, blijven we hardnekkig vasthouden aan 'slechte' gewoonten, omdat die gemakkelijker zijn, (voorlopig) minder kosten of meer prestige verschaffen (grote auto's!).

Bekommernissen van toeristische ondernemers

Geert Horens is regiomanager kust bij Westtoer.

Hij verzorgt onder meer de contacten met bedrijven en zorgt voor de promotie van het toerisme aan onze kust.

Wat is zijn ervaring met de bekommernissen van toeristische ondernemers?
Liggen die nu al wakker van klimaatverandering?

Geert Horens: *“De moeilijkheid is en blijft de spanning tussen de korte en de lange termijn, tussen het eigen voordeel en de voordelen voor een hele samenleving. Voor een bedrijf tellen natuurlijk vooral de kosten en de baten. Vele bedrijven in de toeristische sector zijn kleine en middelgrote ondernemingen. Hun bekommernissen zijn gericht op morgen, volgende week, volgende maand of volgend jaar.*

De hoofdbekommernis blijft natuurlijk: zorgen dat de zaken rendabel blijven. En daarbij de klanten een fijne vakantietijd bezorgen. Tijdens die vakantie willen mensen genieten en liefst niet geconfronteerd worden met allerlei problemen of met een ‘opgestoken vingertje’.

Waar ondernemers op inspelen zijn de veranderingen in de samenleving, bijvoorbeeld de tendens naar meerdere, korte vakanties en (gecombineerd daarmee) de verlenging van het ‘vakantie seizoen’. Aan de kust was er vroeger een echt ‘topseizoen’, maar dat is nu ook veel breder uitgesmeerd over een heel jaar. De kust is een bestemming voor de vier seizoenen en misschien wat cynisch: daar zorgt ook de klimaatverandering voor. Nu trekken er elk jaar al 17 miljoen dagtoeristen naar onze kust. Het overgrote deel doet dat met de auto. Dat zal in de toekomst zeker niet verminderen. Een belangrijk actiepunt is een verbetering van trein-, tram-, busverbindingen onder andere in het kader van het Neptunusplan van De Lijn.

De Kustram kent elk jaar meer succes. We zouden nog veel meer kunnen doen om het openbaar vervoer beter in te schakelen, bijvoorbeeld door ‘randparkings’ aan te leggen bij onze kuststeden en door shuttlebussen in te schakelen om mensen naar hun bestemming te brengen. Ik denk dat dit een eerste, belangrijke opportuniteit aan de kust is: (nog) meer en beter openbaar vervoer.

Een tweede belangrijk actiepunt is natuurlijk dat bij (ver)nieuwbouw van verblijfsaccommodatie terdege geïnvesteerd wordt in energiezuinige toepassingen. We moeten echter realistisch blijven. Op dit ogenblik is de zorg voor het klimaat voor de toeristische ondernemer geen belangrijk aandachtspunt. Ook de klant – de toerist zelf – vraagt er niet om. Het ‘ecotoerisme’ is en blijft een heel kleine niche in de markt.

Belangrijk is ‘het goede voorbeeld’, de aanwezigheid van ‘duwers’, gebruik van aanmoedigingen, ‘incentives’ om dingen te doen.

Maar op een zeker ogenblik zal de inzet voor een ‘klimaatvriendelijk’ toeristisch ondernemerschap van start gaan omdat het moet of met andere woorden omdat er nieuwe regels of verplichtingen ingevoerd worden. Een voorbeeld is de regelgeving over de energieprestatie van een woning: een nieuwbouwwoning moet vandaag voldoen aan wettelijke voorschriften inzake isolatie en ventilatie en moet een K-waarde kleiner dan 45 hebben. Voor wie echt energiezuinig wil bouwen is dat trouwens nog niet genoeg.

Tegelijk moeten we ook oppassen. Nu al leeft bij velen het gevoel dat ondernemers al ‘versmacht’ worden door allerlei regels en verplichtingen.

Een tweede belangrijke stimulans is de louter financiële kant van de zaak of zeg maar het rendement van elke investering.

Een voorbeeld: inzet van fotovoltaïsche zonnecellen zal sterk toenemen als er een hoge – gegarandeerde - prijs betaald wordt voor de geleverde elektriciteit en als de investering zelf ook niet te hoog oploopt (door goedkopere zonnecellen of premies) en dus op relatief korte termijn wordt teruggewonnen. Van zodra de investering terugverdiend is, wordt dit een bron van inkomsten.

Naar verluidt zou in een land met veel zonneschijn zoals Spanje de prijs van de elektriciteit uit zonne-energie bij piekmomenten al competitief zijn met de prijs van elektriciteit uit fossiele brandstoffen.

Ook in de toeristische sector gelden natuurlijk dezelfde economische wetmatigheden als in de rest van de samenleving. Ideaal is om verplichtingen te combineren met voorlichtings- en bewustmakingscampagnes en met financiële hefboomen”

Verre vluchten komen onder druk

Het grootste aandeel van de toeristische CO²-uitstoot komt van het vliegtuigverkeer. De voorspellingen zijn dat dit internationale vliegverkeer nog sterk zal stijgen. In 2000 was er sprake van 698 miljoen internationale reizigers; in 2010 zou dit stijgen tot ruim 1 miljard en in 2020 zou de kaap van 1,6 miljard worden bereikt.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat vliegtuigverkeer een 'doelwit' wordt van acties door de milieubeweging. In december 2007 organiseerden Milieudefensie en Friends Of the Earth de actie '*The non flying dutchman*'. Samen met Belgische, Nederlandse, Franse, Britse en Duitse parlementsleden namen ze de trein naar Antwerpen waar ze de '*Verklaring van Antwerpen*' ondertekenden, een oproep aan de regeringen om een Europese kopgroep te vormen voor een accijns op kerosine. Het luchtvaartverkeer heeft nu een concurrentieel voordeel ten opzicht van het treinverkeer, omdat er geen taksen moeten betaald worden op brandstof en er geen BTW wordt betaald op tickets. Hierdoor kan de luchtvaartsector dermate groeien, dat verwacht wordt dat de sector tegen 2020 verantwoordelijk kan zijn voor 20 % van de broeikasgassen. In de '*Verklaring van Antwerpen*' wordt gevraagd om via het systeem van 'versterkte samenwerking' een coalitie van landen aan te gaan om een kerosinetaks in te voeren. In Vlaanderen werd de verklaring ondertekend door parlementsleden van SPa en Groen!. Ook het Wereld Natuur Fonds is voorstander van de invoer van een taks op vliegtuigbrandstof.

De vliegtuigindustrie, zoals verenigd in de International Civil Aviation Organisation (ICAO) ziet een taks op kerosine niet zitten en is eerder voorstander van een emissiehandelsysteem, liefst toegesneden op de luchtvaartsector zelf. De luchtvaartsector zou tegen 2012 deel gaan uitmaken van het emissiehandelsysteem van de Europese Unie.

www.nonflyingdutchman.nl
www.icao.int/env

Afkopen van klimaatzonden

De gemiddelde Belg is goed voor een uitstoot van 12 ton CO₂ per jaar. Als we de opwarming van onze planeet tegen het einde van deze eeuw willen beperken tot maximaal twee graden Celsius zou die uitstoot teruggeschroefd moeten worden tot circa twee ton per jaar.

De laatste jaren zijn verschillende programma's ontwikkeld om de eigen CO₂-uitstoot te compenseren. Via een website kan iedereen de CO₂-uitstoot berekenen (van de eigen wagen, van een vliegtuigreis, ...) en betaalt dan een bedrag dat geïnvesteerd wordt in projecten om elders die CO₂-uitstoot te compenseren.

André Heughebaert van het Belgisch Platform voor Biodiversiteit onderzocht vijftien programma's uit België, Nederland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland en Zwitserland.

Vaststelling: er bestaan grote verschillen tussen die programma's. Dezelfde vliegtuigreis is op een bepaalde website goed voor niet minder dan vier keer zo veel CO₂ als op een andere website. En dat kan natuurlijk niet. Het is soms totaal onduidelijk hoe de berekeningen worden gemaakt.

Ook onduidelijk is hoeveel van het betaalde geld effectief naar projecten gaat. Van sommige organisaties is helemaal niets geweten. Bij andere lopen de beheer- en administratiekosten op tot de helft van het gestorte bedrag (Climatecare, Climate Neutral Group).

Het eerst compensatieprogramma dat in België werd opgericht is CO₂Logic; de nadruk ligt hier op sensibilisering. CO₂Logic investeert in projecten in India. Milieuverenigingen en Noord-Zuidorganisaties hebben COMPENCO₂ opgericht. 90 % van het geld gaat naar projecten in Afrika.

Climact is een commerciële maatschappij die vooral in India investeert. In de toeristische sector zijn initiatieven als Green Seat en Trees for Travel bekend (compensatie van CO₂-uitstoot van vliegtuigreizen). Die investeren echter alleen in het planten van bomen. Maar daar kan heel wat mis mee gaan: de aangeplante boompjes kunnen afsterven, de (jonge) bomen kunnen gekapt worden of een nieuw aangeplant bos kan verloren gaan in een bosbrand. Investeren in hernieuwbare energie, bijvoorbeeld een windturbine die een dorp in India voorziet van elektriciteit is al een veel beter idee. Bij de beoordeling door het Belgisch Platform voor Biodiversiteit kwamen volgende compensatieprogramma's er als de 'top vijf' uit:

www.atmosfair.de
www.myclimate.org
www.climact.be
www.co2logic.be
www.compenco2.be

Op weg naar een koolstofarme economie

De grote uitdaging – ook voor de toeristische sector - is om zo snel mogelijk over te schakelen naar een 'low-carbon economy' of zeg maar een koolstofarme economie. Het is een hele uitdaging, maar daarom niet onmogelijk.

In zijn speech bij de aanvaarding van de Nobelprijs voor de vrede maakte Al Gore een vergelijking met de inspanningen van de geallieerde naties tijdens de oorlog. Met de klimaatverandering is er als het ware een oorlog tegen onze planeet aan de gang.

In de Tweede Wereldoorlog zijn de Verenigde Staten er in vier jaar tijd in geslaagd om van een land met een (op wereldvlak) relatief bescheiden militaire uitrusting en een erg beperkt aantal soldaten dé wereldmacht te maken. De urgentie om te handelen, gecombineerd met de politieke wil om dat te doen, kan op zeer korte termijn leiden tot fenomenale resultaten.

Waar we nu voor staan is dat iedereen zijn eigen inventiviteit en creativiteit kan en moet mobiliseren om zijn of haar bijdrage te leveren aan de omschakeling naar een koolstofarme economie. Dat kan gebeuren op verschillende schaalniveaus: individueel, in elk gezin, als bedrijf, in een wijk, een hele stad, regio of land. Er worden ondertussen steeds meer initiatieven ontwikkeld.

Zo is in het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld de *Carbon Trust* actief, een bedrijf dat door de overheid zelf is opgezet om de overgang naar een koolstofarme economie te versnellen.

The Carbon Trust ondersteunt en helpt bedrijven (ook met investeringssteun) en de publieke sector om de CO₂-uitstoot te beperken én geld te besparen. The Carbon Trust helpt met financiële steun, advies en demonstratieprojecten om commercieel beloftevolle 'koolstofarme' innovaties te ontwikkelen.

Sir David King, 'Chief Science Adviser' in Groot-Brittannië gelooft zelfs dat het mogelijk is om binnen 40 tot 50 jaar over te schakelen naar een 'carbon-free economy' of een volledig koolstofvrije economie. Landen als Nieuw-Zeeland, Costa Rica, Zweden en Noorwegen willen binnen pakweg 20 jaar een 'koolstof-neutrale' economie creëren. Dat wil zeggen dat de uitstoot van CO₂ drastisch wordt beperkt en wat nog resteert wordt gecompenseerd, bijvoorbeeld door bebossingsprojecten, al dan niet binnen de eigen landsgrenzen.

In die zin kan deze uitdaging ook als een kans, een economische opportuniteit worden beschouwd. Maar voor het zover is, zal er nog heel wat moeten gebeuren.

Op zoek naar goede voorbeelden

In de toeristische sector komen langzaam maar zeker de eerste 'goede voorbeelden' van de grond. We geven graag enkele initiatieven als inspiratiebron.

Earth Lung Sri Lanka

Toerisme is voor Sri Lanka een erg belangrijke bron van inkomsten. Hierbij staat dit ontwikkelingsland niet alleen. Voor 46 van de 49 armste landen ter wereld vormt het toerisme de belangrijkste bron van buitenlandse deviezen. Nu er steeds meer druk ontstaat om op een of andere manier internationale vluchten te gaan belasten, zou dit een gevaar kunnen betekenen voor het toerisme naar Sri Lanka (en trouwens ook naar andere ontwikkelingslanden).

Het land anticipeert daar nu op door een programma te ontwikkelen dat alle uitstoot door toerisme en reizen wil compenseren zodat Sri Lanka een 'koolstofneutrale' toeristische bestemming wordt. Om dit te bereiken wil de overheid een brede waaier van stakeholders bij het programma 'Earth Lung' betrekken zodat alle maatregelen stevig (wetenschappelijk) onderbouwd zijn en ook effectief worden uitgevoerd.

www.earthlung.travel

Groene Sleutel

We moeten het niet altijd zo ver gaan zoeken.

Met de Groene Sleutel belonen Toerisme Vlaanderen en Bond Beter Leefmilieu uitbaters van toeristische bedrijven voor de inspanningen die ze leveren voor het leefmilieu.

Groene Sleutel is een internationaal keurmerk. Onder meer campings, jeugdlogies, attracties, hotels en gastenkamers kunnen een 'Groene Sleutel'-label aanvragen. Ze moeten een ambitieus milieubeleid voeren en duidelijke actieplannen opstellen. De uitbaters worden intensief begeleid. De eerste labels werden in 2007 uitgereikt aan campinguitbaters. Nu kunnen ook jeugdlogies en attracties een Groene Sleutel aanvragen. Vanaf eind 2009 kan dit ook voor hotels en gastenkamers. De Groene Sleutel wordt steeds uitgereikt voor één jaar. Uitbaters van toeristische accommodatie moeten dus elk jaar opnieuw bewijzen dat ze zich inspannen voor het milieu. Het is een onafhankelijke jury die beslist over de toekenning van de Groene Sleutel.

www.groenesleutel.be

Groene Halte

De Bond van Trein-, Tram- en Busgebruikers (BTTB) heeft al jaren ervaring met het uitstippelen van wandelroutes in combinatie met openbaar vervoer. Deze expertise wordt nu verzilverd met het project Groene Halte, waarvoor de BTTB de mosterd haalde bij de Groene Halte-wandelroutes van de Veluwe.

Het idee is eenvoudig. De wandelaar reist met het openbaar vervoer naar groene halte A, van waar een wandeling in 'rechte lijn' vertrekt. Op het eindpunt van de wandeling stapt de wandelaar aan groene halte B terug op de bus, tram of trein.

De wandelingen zijn beschreven in duidelijke brochures. Die informeren de wandelaar over het gebied, de bezienswaardigheden, de natuur, het openbaar vervoer en de horeca in de buurt. De brochures bevatten ook kaarten en fotomateriaal als begeleiding van de wandeling.

Extra aantrekkelijk aan deze formule is dat de start- en eindplaats niet dezelfde zijn, wat wel zo is voor wandelaars die terug naar hun geparkeerde auto moeten. De begin- en eindhalte voldoen elke dag van de week aan een minimale bedieningsfrequentie, zodat de verplaatsingen vlot verlopen. De Groene Haltes komen tot stand in samenwerking met de Vlaamse overheid, Natuurpunt, De Lijn en de NMBS-groep.

Een overzicht van de wandelingen:

Oost-Vlaanderen: Kalkense meersen
Antwerpen: Beneden-Dijlevallei
West-Vlaanderen: Uitkerkse Polder
Limburg: Van De Maten tot domein Kiewit
Vlaams-Brabant: Doode Bemde

www.bttb.be/groenehalte

www.natuurpunt.be > natuurgebieden > groene halte

Klimaatvriendelijk Veluwetransferium

Het Veluwetransferium Posbank is uitgeroepen tot winnaar van de Ruimte & Mobiliteit Prijs 2007. Het transferium is een klimaatvriendelijke startplek voor een bezoek aan het Nationaal Park Veluwezoom. De kern is het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten dat op 1 januari 2007 geopend is. Ruimtelijke ordening, verkeer en recreatie zijn op elkaar afgestemd. Slimme inrichtingsplannen stimuleren het openbaar vervoer. Bezoekers kunnen de auto aan de rand van het natuurgebied parkeren en per fiets of te voet het natuurgebied verkennen. Er is voldoende parkeergelegenheid voorzien aan de periferie. Het transferium is prima te bereiken met bus en trein. Het station van Rheden ligt op loopafstand.

www.natuurmonumenten.nl

Vlaams klimaatbeleid en klimaatconferentie

De Vlaamse klimaatconferentie werd opgestart in juni 2005 en vormt het forum waar organisaties uit het middenveld, bedrijven, wetenschappers, burgers en overheden via een intensief overlegproces bouwen aan een draagvlak voor het Vlaamse klimaatbeleid. Nu wordt gewerkt aan de voorbereiding van het eerste Voortgangsrapport van het Vlaamse Klimaatbeleidsplan in 2008.

Een van de projecten in het kader van de laatste klimaatconferentie is het vinden van duurzame oplossingen voor het vakantieverkeer in Vlaanderen.

De grootste concentraties van het vakantieverkeer vinden we aan de kust, in de kunststeden en in de buurt van attracties in de groene regio's. 80 % van de verblijfstoeristen aan de Kust komt met de wagen en 14 % met de trein. Ook bij het grensoverschrijdend toeristisch verkeer (zowel vanuit als naar Vlaanderen) hebben vliegtuig en auto de bovenhand.

Op de Vlaamse Klimaatconferentie 2007 zijn volgende beleidsaanbevelingen voorgesteld:

- Bevorder een mobiliteitsplan voor organisatoren van attracties.
- Stimuleer collectief vervoer in kunststeden.
- Maak alternatieve vervoersmodi zichtbaar en aantrekkelijk op strategische plaatsen.
- Stimuleer bij organisatoren en managers van evenementen toeristische producten die milieuvriendelijke vervoersmodi integreren.
- Stimuleer algemene informatie over de impact van recreatieve mobiliteit en milieuvriendelijk vervoer.

Meer informatie

<http://www.lne.be/themas/klimaatverandering/klimaatconferentie>

Er komt een vervolg op Kyoto

Na twee weken en een extra dag van intensieve onderhandelingen kwam er uiteindelijk op 15 december 2007 een akkoord uit de bus op Bali. Er komt een vervolg op het Kyoto-protocol, er is een plan om bij dat vervolg te geraken en iedereen is 'aan boord'.

Bram Claeys van Bond Beter Leefmilieu stelt het volgende: "Dat de USA zich inschrijven in een globaal klimaatplan, is historisch te noemen. Het is een stap die alleen mogelijk was door het gezamenlijk leiderschap van de ontwikkelingslanden en van de Europese Unie."

Er was een overweldigende meerderheid om een vork van doelstellingen aan te nemen, maar dit stootte op hevige tegenstand van enkele landen. In de plaats kwam er via een omweggetje een verwijzing naar doelstellingen.

Er is een consensus om de onderhandelingen over het post-2012 akkoord af te ronden tegen 2009. Dat vermijdt dat er een kloof valt tussen de Kyotoperiode die loopt tot 2012, en het nieuwe kader na 2012. De *Bali roadmap* maakt een onderscheid tussen doelstellingen voor industrielanden en ontwikkelingslanden. Dat de ontwikkelingslanden akkoord zijn om mee na te denken over hun eigen bijdrage aan het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen, is net als het akkoord van de USA, een historische stap. De positieve evolutie in de houding van de ontwikkelingslanden was een van de sleutelementen om de top in Bali succesvol te kunnen afsluiten. De finale tekst bevat geen duidelijke reductiedoelstellingen voor de groepen van landen. De huidige Kyoto-landen onderschrijven duidelijk dat het nodig is om de globale uitstoot te laten pieken binnen dit en 10 tot 15 jaar, dat die globale uitstoot moet halveren tegen 2050 en dat industrielanden een reductie in de grootteorde van 25 tot 40 % tegen 2020 moeten realiseren. In Bali is verder beslist om de Global Environment Facility een Strategisch Programma voor technologieoverdracht uit te laten werken. Dat moet meer investeringen mobiliseren, onder andere samen met de privésector.

www.bondbeterleefmilieu.be

Quotes from Bali

3 – 15 December 2007

U.N. SECRETARY-GENERAL BAN KI-MOON:

“This is the moral challenge of our generation. Not only are the eyes of the world upon us. More important, succeeding generations depend on us. We cannot rob our children of their future.”

“Our atmosphere can’t tell the difference between emissions from an Asian factory, the exhaust from a North American SUV or deforestation in South America or Africa.”

INDONESIAN PRESIDENT SUSILO BAMBANG YUDHOYONO

“We are embarking on the biggest project in human civilization. We must ensure that the United States ... is part of such post-2012 arrangements.”

AUSTRALIAN PRIME MINISTER KEVIN RUDD

“For Australians, climate change is no longer a distant threat. Our rivers are dying, bushfires are more ferocious and more frequent and our natural wonders - the Great Barrier Reef, Kakadu, our rainforests - are now at risk.”

PAULA DOBRIANSKY, HEAD OF THE U.S. DELEGATION

“We want the world’s largest economies, including the United States, to be part of a global arrangement. An approach in which only some are committed to acting cannot be environmentally effective.”

PRESIDENT OF THE MALDIVES, MAUMOON ABDUL GAYOOM

“We believe that climate change must be viewed not only as a danger to natural systems, but also as a direct threat to human survival and well-being. We are convinced that this negotiation process must not be viewed as a traditional series of governmental trade-offs, but as an urgent international effort to safeguard human lives, homes, rights and livelihoods.”

PRIME MINISTER OF PAPUA NEW GUINEA, MICHAEL SOMARE

“The answer is simple. If we lose the world’s forests, we lose the fight against climate change. Rainforests are our Earth’s greatest utility: our planet’s lungs, thermostat and air-conditioning system.”

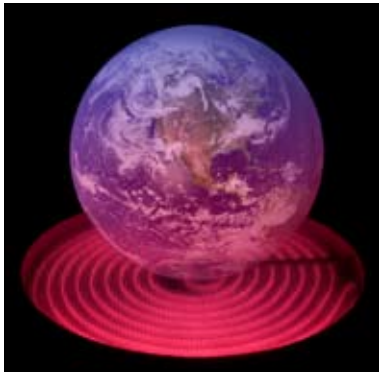
PRESIDENT OF THE WORLD BANK, ROBERT ZOELICK

“Climate change policies cannot be the frosting on the cake of development; they must be baked into the recipe of growth and social development.”

DIRECTOR-GENERAL OF THE FAO, JACQUES DIOUF

“Low-income people everywhere will be at risk of food insecurity due to loss of assets, absence of alternative livelihood options and lack of adequate insurance coverage from extreme weather events.”

Algemene conclusie

Iedereen weet dat toeristen zich in hun keuze sterk laten beïnvloeden door het weer, hier bij ons of op een mogelijke vakantiebestemming.

Het toerisme zal dan ook zonder twijfel beïnvloed worden door de klimaatverandering.

Voor Vlaanderen ziet het voor de rest van deze eeuw - het klinkt wat cynisch - toeristisch zelfs niet zo slecht uit.

Maar we moeten wel wat verder kijken dan onze neus lang is.

Op vele plaatsen op deze planeet ziet het er echt niet zo goed uit.

Twee voorbeelden: het zomertoerisme in Zuid-Europa en het wintertoerisme in de Alpen zullen de gevolgen van de klimaatverandering voelen.

Maar toerisme is niet alleen een mogelijk slachtoffer van klimaatswijzigingen.

Toerisme vormt ook een bron voor de uitstoot van broeikasgassen.

Om de effecten van de klimaatverandering te milderen zijn zeer zware inspanningen nodig. De uitstoot van broeikasgassen zou tegen 2050 met 50 tot 85 % moeten verminderen om de opwarming van de Aarde te beperken tot ongeveer 2 graden Celsius.

Het aandeel van de toeristische sector in de uitstoot van broeikasgassen is nu nog relatief beperkt (wereldwijd circa 5 %), maar door het grote aandeel van het vliegtuigverkeer, dat nog sterk zal stijgen, ziet het er naar uit dat het aandeel van de toeristische sector in een 'business as usual' scenario eerder gaat toenemen dan afnemen.

Het is dus erg belangrijk dat de sector zelf haar verantwoordelijkheid neemt en met creativiteit en inzet werkt aan het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen.

Het weze duidelijk dat we nog maar aan het begin staan van deze uitdaging.

Het is te verwachten dat de overheid zelf in de (nabije?) toekomst ook sterker gaat ingrijpen, al dan niet met economische instrumenten (denk aan de discussie over een taks op kerosine of premies voor systemen op zonne-energie) om de uitstoot van CO₂ terug te dringen.

De recente prijsstijging van energiedragers (zoals aardolie en aardgas) geeft ook aan dat alle 'energiezuinige' investeringen rendabel(er) kunnen of zullen worden.

Volgens marketing goeroes behoort de toekomst aan de consument. De 'ecotrend' is een van de belangrijke trends op de markt. Het zou dus kunnen dat klanten zelf steeds kritischer gaan worden en vaker vragen gaan stellen over de aandacht en zorg voor het klimaat.

Een gewaarschuwd toeristisch ondernemer is er twee waard ...

Interessante websites

Het werk van het Intergovernmental Panel on Climate Change (of VN-klimaatpanel) IPCC is te volgen op [**www.ipcc.ch**](http://www.ipcc.ch)

Om te volgen wat er in het Verenigd Koninkrijk gebeurt om met name innovatieve oplossingen in de richting van een koolstofarme of koolstofvrije economie te stimuleren [**www.carbontrust.co.uk**](http://www.carbontrust.co.uk)

Allerlei interessante tips, inclusief informatie over subsidies in Vlaanderen, vindt u op [**www.energiesparen.be**](http://www.energiesparen.be)

Feiten en cijfers over milieuvervuiling en -beleid in Vlaanderen, onder andere over klimaatverandering: [**www.milieurapport.be**](http://www.milieurapport.be)

Het Clean Development Mechanism controleert projecten in ontwikkelingslanden die de uitstoot van broeikasgassen verminderen. De 'Gold Standard' is een keurmerk dat aangeeft dat de projecten effectief voldoen aan een aantal normen voor duurzame ontwikkeling. [**www.cdmgoldstandard.org**](http://www.cdmgoldstandard.org)

De initiatieven van de World Tourism Organization (UNWTO) op vlak van toerisme en klimaatwijziging. [**www.unwto.org/climate**](http://www.unwto.org/climate)

Literatuur

Climate Change and Tourism. Responding to Global Challenges. Summary, UNWTO. UNEP. WMO, Davos, October 2007.

Connecting the Agendas. Sustainable Development of Tourism. Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek. Papers. International Conference. Amsterdam, 2-3 november 2006.

Luchtvaart en Klimaatverandering. Deskundigen en betrokkenen over eerlijke vliegtuigprijzen. Milieudefensie, Amsterdam, Juni 2004.

Tourism and Climate Change. Risks and Opportunities. Suzanne Becken & John E. Hay, Channel View Publications, Clevedon. Buffalo. Toronto, 2007.

Colofon

Verantwoordelijk uitgever:	Toerisme Vlaanderen
Auteurs:	Marc De Coster (1EARTH bvba)
Eindredactie:	Marc De Coster (1EARTH bvba)
Projectcoördinatie:	Griet Geudens, Toerisme Vlaanderen
Vormgeving:	fffstudio.be